

УДК 37.036

Наталія Лупак, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри педагогіки і методики початкової освіти
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК НАУКОВА (ФАХОВА) ПРОБЛЕМА

У статті дана оцінка педагогічної творчості як наукової проблеми. Обґрунтована актуальність і необхідність застосування творчих підходів у сучасній педагогіці. Висвітлені складові компоненти та специфічні риси педагогічної творчості. Розглянуті теоретичний і практичний види творчості. Проаналізовані рівні педагогічної творчості у контексті її алгоритмів. Досліджене співвідношення творчості, пошуку та праці. Виявлений зв'язок педагогічної творчості з творчою життєдіяльністю загалом. Розглянуто поняття креативної індивідуальності викладача.

Ключові слова: педагогічна творчість, педагогіка, освіта, освітній процес, креативність, педагог, викладач, педагогічна майстерність, педагогічна діяльність.

Лит. 13.

Наталія Лупак, кандидат филологических наук,
доцент кафедры педагогики и методики начального образования
Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ТВОРЧЕСТВО КАК НАУЧНАЯ (ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ) ПРОБЛЕМА

В статье дана оценка педагогического творчества как научной проблемы. Обоснована актуальность и необходимость применения творческих подходов в современной педагогике. Освещены составляющие компоненты и специфические черты педагогического творчества. Рассмотрены теоретический и практический виды творчества. Проанализированы уровни педагогического творчества в контексте его алгоритмов. Исследовано соотношение творчества, поиска и труда. Выявлена связь педагогического творчества с творческой жизнедеятельностью в целом. Рассмотрено понятие креативной индивидуальности преподавателя.

Ключевые слова: педагогическое творчество, педагогика, образование, образовательный процесс, креативность, педагог, преподаватель, педагогическое мастерство, педагогическая деятельность.

Natalia Lupak, Ph.D. (Pedagogic) Docent of
Pedagogic and Method of Primary Education Department
Ternopil National Pedagogical University by V. Hnatyuk

PEDAGOGICAL CREATION AS SCIENTIFIC (PROFESSIONAL) PROBLEM

In the article the estimation of pedagogical creation is given as a scientific problem. Actuality and necessity of application of creative approaches is grounded in modern pedagogics. Making components and specific lines of pedagogical creation is lighted up. The theoretical and practical types of creation are considered. The levels of pedagogical creation are analyzed in the context of its algorithms. Correlation of creation, search and labor is investigational. Connection of pedagogical creation is exposed with creative vital functions on the whole. The concept of creative individuality of teacher is considered.

Keywords: pedagogical creation, pedagogic, education, educational process, creativeness, pedagogue, teacher, pedagogical trade, pedagogical activity.

Постановка проблеми. Можна стверджувати, що педагогіка є однією з найбільш творчих професій. Відсутність чи обмежений характер педагогічної творчості може принести значні втрати для національної системи освіти у короткостроковій перспективі та, можливо, катастрофічні – у довгостроковій. Творчість в освітній сфері означає ентузіазм, прагнення до успіху, віру в ідеали та цінності, одним словом все те, без чого по-

справжньому якісний освітній процес неможливий [8, 14].

Саму творчість слід розуміти як процес діяльності, що створює принципово нові цінності, або підсумок створення об'єктивно нового (у матеріальній чи, як у педагогіці, в духовній сфері). Результат творчості є унікальним і його неможливо безпосередньо вивести з початкових умов.

Уточнення поняття творчості, насамперед у

власній свідомості викладача, виявлення його факторів, рівнів і структури є необхідним для проектування й реалізації систем розвитку професійної педагогічної творчості.

Зв'язок проблеми із важливими науковими чи практичними завданнями. Вказаний зв'язок полягає у тому, що проблематика даної статті знаходиться на перехресті кількох наукових дисциплін: педагогіки, суспільствознавства, теорії наукових досліджень, а також евристики (сфери знань, яка вивчає творчість).

Стан вивчення теми. Проблематика педагогічної творчості знайшла достатньо широке висвітлення у вітчизняних наукових колах. Серед останніх за часом праць, безпосередньо чи опосередковано присвячених даному питанню, слід відзначити дослідження таких науковців, як В. Андрущенко [7], О. Левченко [3], С. Лобода [4], В. Мадзігон, А. Нісімчук [5], Н. Пихтіна [8], К. Приходченко [9], Р. Серьожникова [10 – 12] та інших вчених і практиків педагогічної науки.

Зокрема, у монографіях і статтях Р. Серьожникової проаналізовано визначення суті й особливостей творчого педагогічного потенціалу особистості майбутнього викладача. Цей потенціал аналізується як вагома складова професійного становлення майбутнього фахівця у ході його підготовки у вищому навчальному закладі. Розглянуто значення педагогічної творчості й майстерності в структурі творчості педагога [11, 25].

Крім того, тісно пов'язаним із поняттям педагогічної творчості є явище освітянської майстерності, а її досліджували Т. Волобуєва [1], О. Карпенко, А. Федорович [2], Н. Гузій [6] та ін.

Попри вказані ґрунтовні праці, тема педагогічної творчості як фахова проблема звичайно потребує подальшого вивчення, узагальнення та наукового аналізу. Загалом явище педагогічної творчості і майстерності є настільки багатограничними і різноманітними, що будь-який прискіпливий дослідник може знайти тут свій окремий об'єкт і предмет для вивчення. Вказане, зокрема, й визначило актуальність цієї статті.

Метою даної публікації є розгляд педагогічної творчості як наукової та фахової проблеми.

Об'єктом дослідження виступає проблематика педагогічної творчості. Відповідно, **предметом дослідження** є поняття та структура креативного підходу в педагогічній сфері.

Виклад основного матеріалу. Творчість – це об'єктивна професійна необхідність у діяльності вчителя. У педагогічній справі творчий підхід можна розглядати, виходячи із кількох позицій: як діяльність, котра створює щось якісно

нове, чого ніколи раніше не існувало; як створення чогось цінного не лише для самого педагога, але й для інших; як процес формування суб'єктивних цінностей учнів / студентів [4, 17].

Педагогічна творчість є однією з найбільш важливих науково-педагогічних якостей викладача (поряд із професійною працездатністю, педагогічним спрямуванням наукової ерудиції, педагогічною спостережливістю, педагогічною увагою та інтуїцією). Безумовними супутніми якостями творчої діяльності по-справжньому креативного педагога також є, на нашу думку:

- активна інтелектуальна діяльність;
- безперервний науковий пошук;
- майстерне володіння інноваційними педагогічними методиками;
- гнучкість і швидкість мислення у складних педагогічних ситуаціях;
- висока культура поведінки і мови.

Креативний підхід особливо важливий саме у вищій освіті, коли значимим є формування творчої, самодостатньої особистості майбутнього фахівця. Це і є головне завдання вищої освіти, розв'язання якого значною мірою залежить від особистісних якостей викладача вищого навчального закладу.

Творчий початок має місце там, де виникає об'єктивно новий об'єкт (річ, процес), що має аксіологічне значення в масштабах онтогенезу. У цьому сенсі загальними й універсальними формами творчості є наука та мистецтво, дослідницька й художня діяльність [13, 62]. Таке розуміння творчості для педагогіки не є універсальним і вичерпним, оскільки залишає за межею не лише інші типи діяльності, а й цілі вікові групи. Тим часом у педагогічній творчості креатив можуть виявляти не лише викладачі, але й студенти (учні, підопічні).

Діяльність, як форма цілеспрямованої активності людини, первинна, а творчість вторинна. У цьому сенсі не діяльність виступає формою прояву творчості, а творчість виступає формою прояву тієї або іншої діяльності. При цьому форма завжди змістовна, а зміст оформлений. Тому будь-яка зміна змісту (діяльності) спричиняють зміну форми його прояву (творчості).

Педагогічна творчість виявляється у всіх елементах педагогічної діяльності: у цілепокладанні (проектуванні нових цільових і побічних результатів), засобах, методах, умовах тощо. Педагогічна творчість як динамічний процес здійснюється не тільки під час підготовки до уроку / заняття, але й у ході реалізації задуманого, уточненні й конкретизації методів, змісту, цілей навчання, закладених у

педагогічному проекті уроку відповідно до вимог навчально-виховних ситуацій реального процесу навчання. Це говорить про те, що у педагогічній діяльності існує два види творчості, що взаємно зумовлюють один одного: теоретичний та практичний. Безумовно, що творчість у теоретичному сенсі припускає і практичні елементи, але домінує в ній інтелектуальна робота. У творчості, яка розгортається у практичному полі, домінують предметно-діяльнісні моменти.

Педагогічна творчість як форма здійснення педагогічної діяльності спрямована насамперед на розвиток педагогічного професіоналізму, його структурних елементів. Мета педагогічної творчості полягає у тому, щоби безупинно вдосконалювати новаторську сторону праці. Тільки за цих умов буде зростати виконавська майстерність педагога. Творча форма здійснення педагогічної діяльності виступає одним із факторів ефективної професіоналізації працівників освіти. Педагогічна творчість направлена на вдосконалення елементів педагогічної праці. Залежно від педагогічної ситуації, потрібні інноваційні й нові прийоми, засоби, методи та форми. Саме педагогічна творчість дає можливість корінного вдосконалення методики. Поза творчістю, вирішення складних педагогічних проблем, як теоретичного, так і практичного характеру, принципово неможливо.

Якщо є творчість, є його антонім – рутинізація. На відміну від творчості, рутинізація, як форма діяльності, навпаки, характеризується виключенням з діяльності моменту інноваційності, проектування й реалізації нововведень як матеріальних носіїв “нового”. Стабілізація умов діяльності веде до стабілізації її форм, до появи соціальних установок на відтворення зразків і традицій, що склалися. Можливо, що для визначення поняття “творчість” більш релевантним є поняття модальності [2, 112].

Досліджуючи феномен творчості, не можна абсолютизувати, так само як і недооцінювати як нормативну, так і творчу сторони професійної діяльності. Творчість поза нормою, поза нормативними формами втрачає справжній характер, адже вона не виникає на порожньому місці, а передбачає освоєння накопиченого досвіду та знань, закріплених у нормах. Поза нормами творчість не може повноцінно існувати. З іншого боку, творчість спричиняє зміну норм, в яких фіксуються суспільно значимі ефекти творчої діяльності [7, 103].

Професійна своєрідність діяльності педагога полягає у тому, що повна алгоритмізація її

практично неможлива, хоча в педагогічній праці й існує певна сукупність прийомів і навичок, яким педагог навчений. Будь-яке педагогічне перетворення обов’язково містить у собі творчий первень, оскільки сама особистість завжди унікальна й неповторна.

Важливо відмітити, що педагогічна творчість має своє неповторну специфіку, яка виявляється у кількох положеннях. По-перше, творчість виступає як іманентна характеристика будь-якої діяльності, не лише педагогічної. Звідси випливає неприпустимість перебільшення значення творчості в успішності професійної діяльності, уваги до її формування в системах професійної освіти й підготовки. Не менш значимим у діяльності є явище виконавства й дисципліни.

По-друге, творчість пов’язана з появою “нового” як в об’єктивній, так і суб’єктивній площинах. Сенс творчості може бути розкритий на основі визнання, що вся культура, усі результати творчості особистості є лише факторами розвитку потенціалу людини як суб’єкта соціальної форми руху матерії. Якщо “нове” відповідає критерію “цінності”, то творчість у соціальному плані позитивна, а якщо ні, то вона деструктивна.

По-третє, творчість не є діяльністю або інваріантним компонентом усіх типів діяльності. Перш ніж стати діянням або для того, щоби стати ним, творчість спочатку повинна бути особливого роду наддіяльнісним відношенням суб’єкта до світу й самого себе. Це положення є ключовим для розуміння суті творчості. Як відомо, в якості інваріантних сторін діяльності виступають перцептивно-пізнавальна, організаційно-комунікативна, проектувальна й інші сторони, які можуть мати рутинну або творчу форму свого здійснення [9, 267].

По-четверте, творчість тотальна, вона пов’язана з усіма типами, видами, інваріантними сторонами діяльності.

По-п’яте, творчість “самопочинна”. Безумовно, творчість не тільки стихійний, але й організований процес. Але навіть у спеціально організованому творчому процесі (колективі) індивідуальна творча інтенція домінантно викликається внутрішніми факторами й умовами суб’єкта.

Переходячи до рівнів педагогічної творчості, слід відмітити, що рівень – це стан об’єкта та його окрема властивість, що характеризується якісною визначеністю або певним заходом. Досліджуючи алгоритми педагогічної творчості, можна виділити 5 її рівнів:

- створення дидактичної системи з відомих інструментів;

- формування дидактичної системи з відомих елементів, деякі з яких використовуються в нових ситуаціях;

- створення дидактичної системи з відомих і винайдених самим автором складових;

- створення принципово нової дидактичної системи;

- створення нового напрямку в дидактиці.

Водночас створення дидактичної системи з відомих інструментів також може здійснюватися на різному рівні творчості. У цілому творчий пошук може здійснюватися на 5 рівнях – від першого, нижчого (просте раціоналізаторство), до п'ятого, найвищого (осаяння, відкриття). Рівень креативу, таким чином – це творчість, що характеризується певним, зафіксованим заходом появи “нового” у процесі й продуктах діяльності, як в об'єктивному, так і суб'єктивному сенсі.

Актуальним є розгляд співвідношення творчості, пошуку та праці. Як відомо, важливим моментом багатьох типів і видів діяльності є пошук. У науковій праці він є системотворчим елементом. Однак, пошуковий і творчий процес – це не те саме. Характер пошукового процесу, його творчу наповненість можна оцінити, виділивши ряд рівнів творчості. По мірі формалізації й автоматизації пошукового процесу відбувається його рутинізація. У цьому сенсі формалізована, автоматизована творчість, за визначенням, неможлива. Що стосується праці, то певна праця завжди є комбінацією у тій чи іншій мірі рутинізації й творчості як діадних форм здійснення професійної діяльності [1, 150].

Творче ставлення до навчання, звичайно, може бути характерним не лише для викладачів, але й для учнів / студентів. Творчість, зокрема, припускає здатність вносити в процес виконання навчальних чи виробничих робіт нове, оригінальне, удосконалювати організацію навчання або праці, а також можливість технічного винахідництва й раціоналізації. Водночас лише викладач, який є справжнім ентузіастом своєї справи, може “зарядити” власним прикладом на творчий пошук своїх підопічних.

Відповідно до позиції вітчизняних фахівців, професійна творчість також тісно пов'язана із творчою життєдіяльністю загалом [10, 119]. Творчий підхід виникає тоді, коли фахівець у педагогічній роботі прагне активізувати креативну складову свого мислення. Потреба у розвитку особистості ініціалізує творчість, а отже – сприяє більш якійсь передачі викладачем своїх знань учням чи студентам. Таким чином, професійно-творче самовизначення – це важлива передумова творчої самореалізації особистості.

Результати дослідження. Творчість – це форма діяльності, що характеризується появою в ній “нового”, як в об'єктивному, так і суб'єктивному сенсах. Педагогічна творчість – це вивільнення педагогічного професіоналізму, зміст якого узагальнено й формалізовано у нормах, правилах і умовах професійної діяльності з метою вирішення проблем, що виникають у результаті зміни зовнішнього й внутрішнього середовища. При цьому рушійною силою індивідуальної творчості є протиріччя між зафіксованими в педагогічній техніці типовими діями та необхідністю знаходити нові засоби для вирішення завдань, які виникають у педагогічній практиці.

Педагогічна творчість є синтетичним поняттям, яке охоплює всі креативні підходи у викладацькій діяльності. Як наукова і фахова проблема педагогічна творчість фактично розглядалася упродовж всього існування педагогіки як науки, проте комплексно, системно і свідомо – лише протягом останнього часу.

Витоки творчої компоненти у педагогічній майстерності беруть свій початок, виходячи з потреби особистості в самоактуалізації. Отже, основою педагогічної творчості є суб'єктність – викладач виступає як самостійний творець, виходячи з особливостей власного “Я” – інтелектуальних, дидактичних, етичних, художніх тощо.

1. Волобуєва Т.Б. *Дослідне поле інноваційної майстерності* / Т.Б. Волобуєва; Упр. освіти і науки Донец. облдержадмін., Донец. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Донецьк: Каїтан, 2013. – 399 с.

2. Карпенко О. *Основи педагогічної майстерності* / О. Карпенко, А. Федорович. – Дрогобич: РВВ Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка, 2013. – 157 с.

3. Левченко О.А. *Психологические проблемы менеджмента в педагогическом творчестве* / О.А. Левченко [и др]; Восточноукраинский гос. ун-т. – Луганск: Изд-во Восточноукраинского гос. ун-та, 2000. – 144 с.

4. Лобода С.М. *Педагогічна творчість учителя на шпальтах вітчизняної преси ХХ століття: протистояння ідей* / С.М. Лобода; ДЗ “Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка”. – Луганськ: ДЗ “ЛНУ ім. Т. Шевченка”, 2010. – 503 с.

5. Мадзігон В.М. *Технологія креативної педагогічної освіти: монографія* / В. Мадзігон, А. Нісімчук; Ін-т пед. технологій (м. Луцьк). – Луцьк: Твердиня, 2011. – 509 с.

6. *Педагогічна творчість і майстерність: Хрестоматія* / Укл. Н. Гузій. – К.: Інститут змісту і методів навчання, 2000. – 167 с.

7. *Педагогічна творчість: методологія, теорія, технології* / В.П. Андрущенко [та ін.]. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. – 183 с.

8. Пихтіна Н.П. *Педагогічна творчість* / Н.П. Пихтіна;

ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – 175 с.

9. Приходченко К.І. Творче освітньо-виховне середовище загальноосвітнього закладу гуманітарного профілю / К.І. Приходченко; Донецький національний ун-т. – Донецьк: Донеччина, 2007. – 640 с.

10. Серьожникова Р.К. Актуалізація творчого потенціалу особистості як результат суб'єктної активності майбутнього викладача / Р.К. Серьожникова // Наука і освіта. – 2010. – № 2. – С. 119 – 123.

11. Серьожникова Р.К. Майбутній педагог в просторі творчого розвитку / Р.К. Серьожникова. – Донецьк: Норд-Прес, 2006. – 471 с.

12. Серьожникова Р.К. Творчий педагогічний потенціал майбутнього викладача економіки: теорія і практика професійної підготовки в університеті непедагогічного профілю: монографія / Р.К. Серьожникова. – Донецьк: Донец. нац. техн. ун-т, 2009. – 234 с.

13. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість / С.О. Сисоєва. – К.: АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти, 1998. – 151 с.

Стаття надійшла до редакції 17.06.2014

УДК 373.1+371.214.1

Лілія Кравчук, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри Гуманітарних дисциплін ВП НУБІП України “Бережанський агротехнічний інститут”

ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті аналізуються основні шляхи модернізації фахової підготовки вчителя іноземних мов. Розкриваються протиріччя між інноваційним характером сучасного освітнього процесу і усталеним змістом іншомовної підготовки вчителя та потребою у модернізації відповідно до запитів сучасного суспільства.

Ключові слова: модернізація, фахова підготовка, іноземні мови, освітній процес, педагогічна майстерність, сучасний вчитель.

Літ. 7.

Лілія Кравчук, кандидат педагогических наук, асистент кафедры Гуманитарных дисциплин ОП НУБІП України “Бережанский агротехнический Институт”

ПУТИ МОДЕРНИЗАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

В статье анализируются основные пути модернизации профессиональной подготовки учителя иностранных языков. Раскрыто противоречия между инновационным характером современного образовательного процесса и устоявшимся содержанием иноязычной подготовки учителя и потребностью в их модернизации в соответствии с запросами современного общества.

Ключевые слова: модернизация, профессиональная подготовка, иностранные языки, образовательный процесс, педагогическое мастерство, современный учитель.

Liliya Kravchuk, Ph.D. (Pedagogy), assistant of Humanities Subjects Department Separate Division NULESU “Berezhany Agrotechnical Institute”

THE WAYS OF MODERNIZATION OF PROFESSIONAL TRAINING OF FOREIGN LANGUAGES TEACHERS

The article analyzes the main ways of modernization the professional training of foreign languages teacher. Disclosed contradictions between the innovative nature of the modern educational process and established content of foreign language teachers preparation and the need to upgrade them according to the requests of modern society.

Keywords: modernization, professional training, foreign languages, educational process, teaching skills, modern teacher.

Постановка проблеми. Сучасний процес входження України в європейський освітній простір відзначається активним запозиченням освітніх стандартів, одним із яких є досконале знання іноземних мов. Українська педагогічна наука і практика, опановуючи цінності європейського суспільства, переосмислює попередні надбання вітчизняної педагогіки, активно вивчає зарубіжний досвід, вносить корективи в усі складові

навчально-виховного процесу. Нова парадигма іншомовної освіти потребує концептуально нового підходу до її реалізації; реформування всієї системи навчання іноземних мов і її цільового компонента; створення дидактико-методичного ресурсу цього процесу; модернізації процесу підготовки вчителів іноземних мов, здатних забезпечувати компетентісний підхід у своїй педагогічній діяльності.

Фахова підготовка вчителя іноземних мов все